

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

1. Obiekt

62

ZESPÓŁ POBAZYLIŃSKI

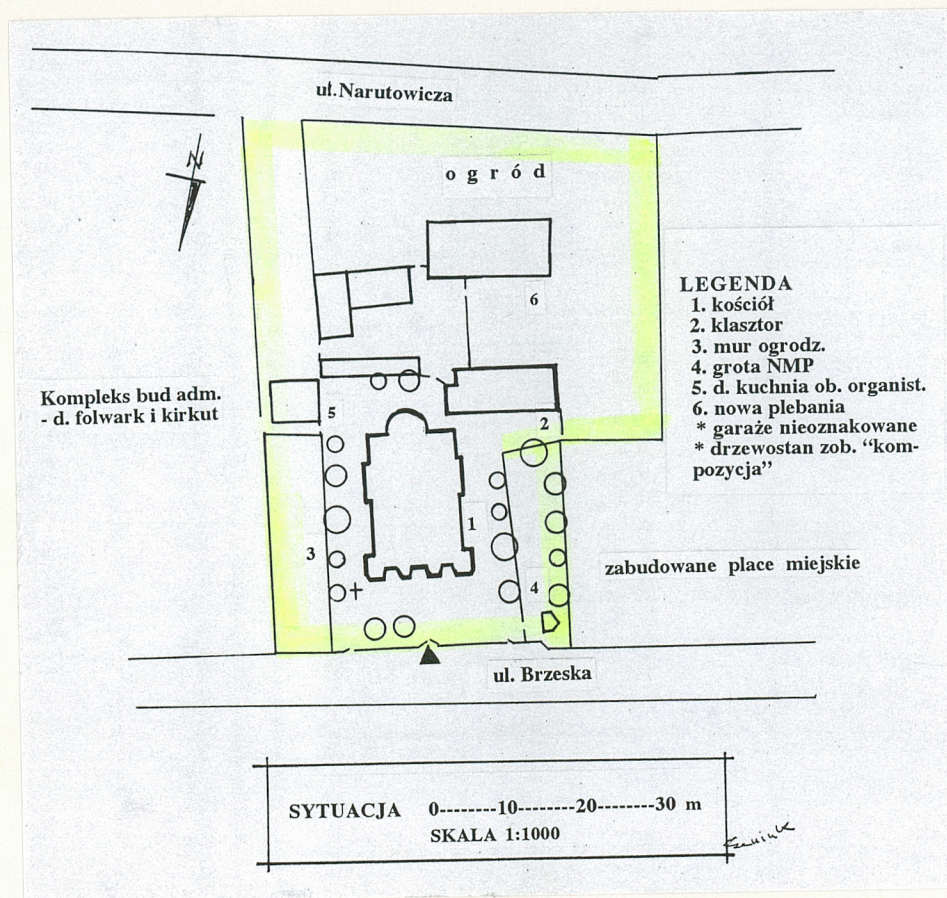
2. Czas powstania

1747-1759 i
1742-1745

3. Miejscowość

B I A Ł A P O D L A S K A

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres 21-500 Białka Podlaska
ul. Brzeska 33

nr hipoteczny

lub. ewid. gruntów

5. Przynależność administracyjna

województwo lubelskie
pow. bialski

gmina Białka Podl. m.

6. Poprzednie nazwy miejscowości

również: Białka, Białka
Radziwiłłowska, Białka Książęca,
Alba Ducalis

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo białkopodlaskie

Białka Podlaska m.
powiat

8. Właściciel i jego adres
Parafia Rzym.-Kat. NMP
ul. Brzeska 33
21-500 Białka Podlaska

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

A/131

Nr data 31 VIII 1957 r.

i 16.12.1966

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Zespół pobazyliński jest w istocie dawnym grecko-unickim monasterem bazylińskim zorganizowanym w XVII-XVIII w. - w miejscu pierwotnego, ortodoksyjnego, parafialnego zespołu cerkiewnego (fund. XVI w. ?) - przejętym w latach 1875-1915 przez rosyjski Kościół prawosławny, a po 1919 r. przez Kościół rzymskokatolicki. Zmiany konfesji wprowadzały nowe porządki teologiczno-liturgiczne, kolejne przekształcenia budowlane i zmiany wystroju wnętrza - np. jeden z ołtarzy znajduje się obecnie w cerkwi cieciborskiej, użytkowanej jako kościół rzymskokatolicki. Założenie klasztorne OO. Bazylianów fundacji książąt Radziwiłłów rozmierzono pierwotnie wg klasycznego schematu opartego na kodeksie kano-nicznym Kościołów Wschodnich, barokowych teoriach estetycznych, a także potrzebach utylitarnych. Ideowym i artystycznym ośrodkiem założenia jest cerkiew, do której od strony pld.-zach. przylegał diagonalnie budynek klasztoru. Z trójczłonowego założenia XVIII-XIX w.: cerkwi i klasztoru z budowlami towarzyszącymi (kuchnia klasztorna, dom ogrodnika, piwnica), folwarku i ogrodu (powierzchnia placów wg Targońskiego: "Pod Bazylianami funduszowych morgów 4 prętów 5"), zachował się cmentarz cerkiewny z cerkwią i klasztorem, przekształcony funkcjonalnie i przestrzennie ogród oraz część d. folwarku. Monasterska cerkiew OO. Bazylianów (1747-1759), wzniesiona p.w. św. Męczennika Jozafata, jest użytkowana obecnie jako kościół rzymskokatolicki, parafialny, pod zmienionym wezwaniem Narodzenia NMP. W krypcie cerkiewnej przechowywano ciało świętego. Budynek monasteru (1742-1745) jest użytkowany obecnie jako budynek parafialny, przejściowo pełnił funkcję plebanii. Fundatorem zachowanego zespołu był Michał Kazimierz Radzi-

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA. Zespół usytuowany przy głównej osi urbanistycznej założenia staromiejskiego - trakcie brzeskim, przed nieistniejącą obecnie bramą brzeską zamykającą ulicę o takiejże nazwie; front w pierzei ulicy (obecnie trakt warszawsko-brzeski, międzyna-rodowa magistrala A 2 Paryż - Moskwa omija miasto obwodnicą). Od wschodu - w miejscu części gospodarczej zespołu klasztornego i na kirkucie - wielkogabarytowe budynki kina i starostwa (d. urzędu woj.), w kierunku zach. zabudowa miejska. Od pld. zespół ogranicza ul. Narutowicza (d. Krzywa).

KOMPOZYCJA zwarta, frontem skierowana ku pñn., rozmierzona na narysie zbliżonym do czworoboku, z załamana uskokowo linią granicy zach., z równoleżnikową - przesuniętą ku wsch. - podłużną osią kompozycyjną. W ładzie przestrzennym brak symetrii. W części frontowej zespołu cmentarz kościelny z kościołem i klasztorem. W części pld. cmenta-rza wydzielona kwatery z grota skalną ku czci NMP. We wnętrzu strzyżony trawnik oraz zieleń wysoka. Częściowo zachował się starodrzew otaczający cerkiew; jest także kilka późniejszych nasadzeń. Specyfikacja drzewostanu: front, trawnik w narożu pñn.-wsch.: 2 klony średn. 70 cm; wzdłuż granicy wsch., kolejno od pñn.: lipa średn. 50 cm, klon średn. 40 cm, kasztanowiec średn. 90 cm., 2 klony średn. 70 i 60 cm; przy prezbi-terium: 2 lipy o średn. 40 i 80 cm; wzdłuż granicy zach. 4 klony o średn. kolejno od pñn.: 60, 30, 50, 60 cm; wzdłuż ogrodzenia kwatery z grota, kolejno od pñn.: 4 klony średn. 50, 90, 30, 40 cm, lipa średn. 90 cm. Na rysunku sytuacyjnym średnice drzew zróżnicowałem średnicami kół oznaczających drzewostan. Na osiach komunikacyjnych i dookoła kościoła chodniki z betonowej kostki. Za murem ogrodzeniowym od strony wsch., w miejscu d. zespołu gospodarczego, na fundamentach kuchni klasztornej (?) organistówka. W ogrodzie, oddzielonym od cmentarza kościelnego murem z furtami, nowa plebania (1970) i garaże. Murowana, o dużej kubaturze, majoryzująca zespół. Mur fron-towy, ceglany, pełny, z furtami oraz pozostałe odcinki murów ogrodzeniowych mogą mieć osiemnasto-dziewiętnastowieczną proveniencję. Krata w ogrodzeniu frontowym, przejazd oraz wygrodzienia metalową siatką - z XX w.

Zespół pobazyliński - obok fary, zespołu poreformackiego i założenia zamkowego - stanowi dominantę architektoniczną i wysokościową w staromiejskiej panoramie.

14. Kubatura w kartach szczegółowych	15. Powierzchnia użytkowa 0,31 ha	16. Przeznaczenie pierwotne sakralne	17. Użytkowanie obecne sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.) 2. wojna światowa: "w czasie wojny nie zniszczony"; 1959 r. "stan dobry"; 1972 r. "stan dobry - świeżo po remoncie"; wg karty zielonej klasztoru. 1956 r. Budowa na cmentarzu kościelnym "groty sklanej" poświęconej NMP. 1981 r. kościół "stan bardzo dobry" wg karty białej kościoła. 1984 r. Wymiana blachy pokryciowej na całej cerkwi. 1988 r. Przecierka tynków zewnętrznych. 2000 r. Wymiana stolarki okiennej - futryn i ram. 2002 r. Montaż instalacji grzewczej. 2002-2003 r. Prace konserwatorskie przy wyposażeniu, wyk. Elżbieta Linert. Dokumentacje. Archiwum Parafialne - kościół: Projekt techn. instalacji elektrycznej ogrzewania akumulacyjnego; Projekt techn. linii kablowej niskiego napięcia.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Zespół w stosunku do założenia fundacyjnego przekształcony w sposób zasadniczy: grecko-unicki monaster OO. Bazylianów użytkowany obecnie jako rzymskokatolicki zespół parafialny. Adaptowany wg potrzeb kolejnych użytkowników (por. nr 12). Okrojony przestrzennie, o przekształconym wnętrzu. W d.klasztornym kwaterowym ogrodzie kwiatowo-owocowo-warzywnym wielkogabarytowy budynek plebanii i garaże. Techniczny stan zachowania kościoła i starej plebanii (cerkwi i klasztoru) dobry; zob. karty ewidencji.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Należy opracować i wyeksponować tablicę przedstawiającą dzieje zespołu.			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

Plan sytuacyjny założenia oo. bazylianów, 1866 r., opr. M. Pawłowski. AGAD Zbiory Kartograficzne, sygn. AD 329/1323. Kopia z: Maraśkiewicz, Biała Podlaska. Studium ..., T. II, il. nr 26. Przytaczam tylko dwa plany archiwalne. Pełniejszy wykaz w cytowanej pracy J. Maraśkiewicza; Atlas hrabstwa bialskiego, opr. Leonard Targoński. Kopia w ROBiDZ w Lublinie.

22. Bibliografia

Ksawery Piwocki, Budowa kościoła bazylikańskiego w Białej Podlaskiej. Przyczynek do historii budownictwa polskiego, (w:) Pamiętnik Lubelski, T. II, Lublin 1935, s. 161-169; Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, T. I, Warszawa 1880; Józef Frazik, Jerzy Kowalczyk, Jerzy Królik, Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, pow. Biała Podlaska, 1954-1955 (maszynopis); Janusz Maraśkiewicz, Piotr Mras, Biała Podlaska. Studium Historyczno-Urbanistyczne, T. I-IV, Lublin 1987. T. I tekst, T. II-IV fotografie i plany archiwalne i współczesne; Zabytki architektury i budownictwa w Polsce, T. II, Warszawa 1984. W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Lublinie, w białkopodlaskiej delegaturze znajduje się karta ewidencyjna cerkwi i klasztoru (opr. A. Cebulak, P. Hapka, P. Mras 1981 r.) oraz karty ewidencyjne zabytków ruchomych.

23. Uwagi różne

Regionalny Ośrodek
Badań i Dokumentacji Zabytków
w Lublinie
20-113 Lublin 40, ul. Archidiakońska 4
Regon: 015263890-00095, NIP 526-26-54-633
tel.: 743-62-24, fax: 743-70-88

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

tekst Bronisław Seniuk, XII 2004 *B. Seniuk*
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki Bronisław Seniuk, XII 2004 *B. Seniuk*
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. Bronisław Seniuk, XII 2004 *B. Seniuk*
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów Woj. Urząd Ochr. Zab. w Lublinie. Archiwum

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

Wkładka nr 1, 2, 3

1. Miejscowość	BIAŁA PODLASKA	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)		5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	
2. Gmina	Biała Podlaska m.	ZESPÓŁ POBAZYLIAŃSKI		c.d. pkt. 12	
3. Województwo	lubelskie				

c.d. pkt. 12:

wiłł "Panie Rybeńku", woj. wileński, hetman wielki litewski. C e r k i e w: projekt architekt. oprac. Paweł Antoni Fontana; kier. budowy arch. Tomasz Rezler (w pierwszym okresie ?); koszt budowy - 46 076 florenów. Inwestycję organizował O. Bazylianin Andrzej Łodziejowski, przełożony białskiego monasteru. Budowę prowadziło 5 "magistrów mularskich", znani: Antoni Linczewski, Antoni Nabrzycki, Franciszek Cybulski z Włodawy; więźba dachowa dzieło magistra cieśli Caldy, Włocha. Rebarokizacja, ok. 1924 r., proj. Adolf Szyszko-Bohusz. K l a s z t o r pierwotnie związany komunikacyjnym łącznikiem z cerkwią (?).

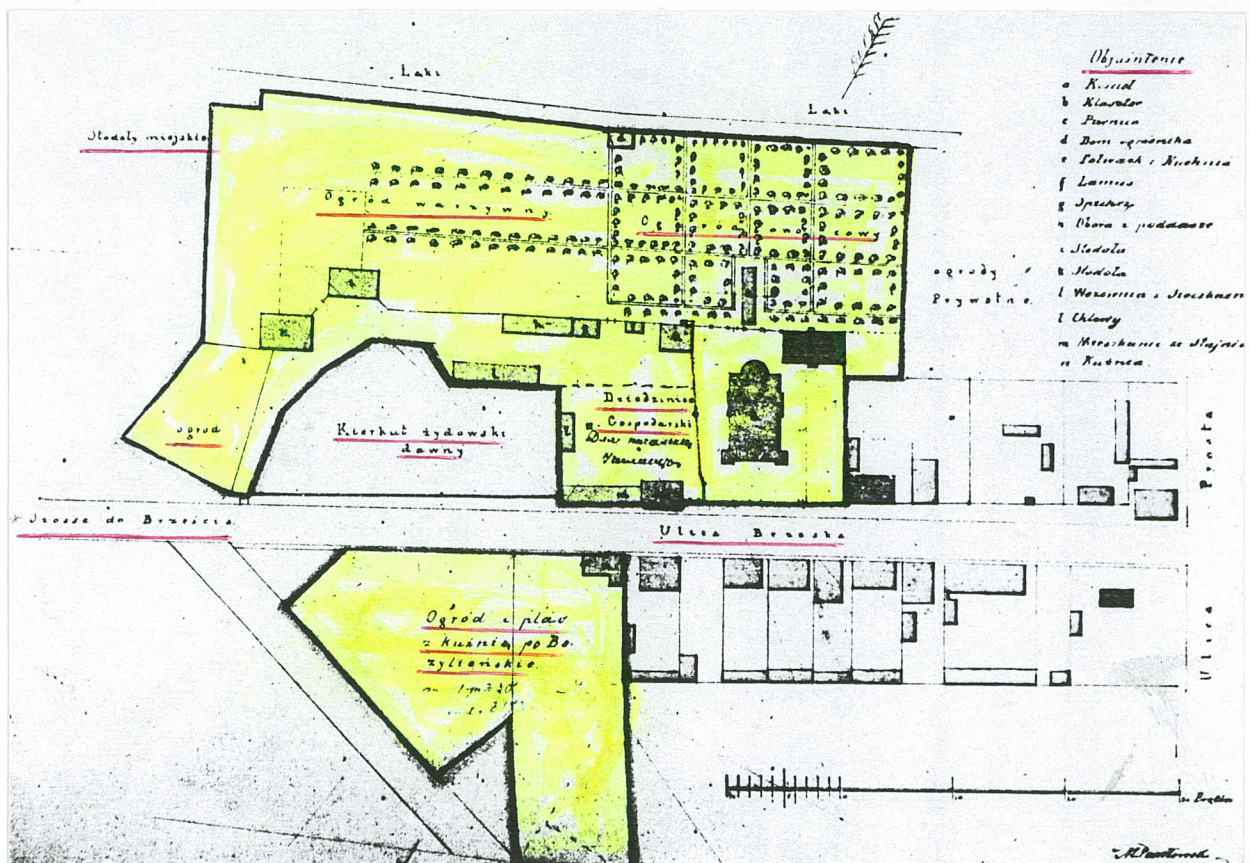
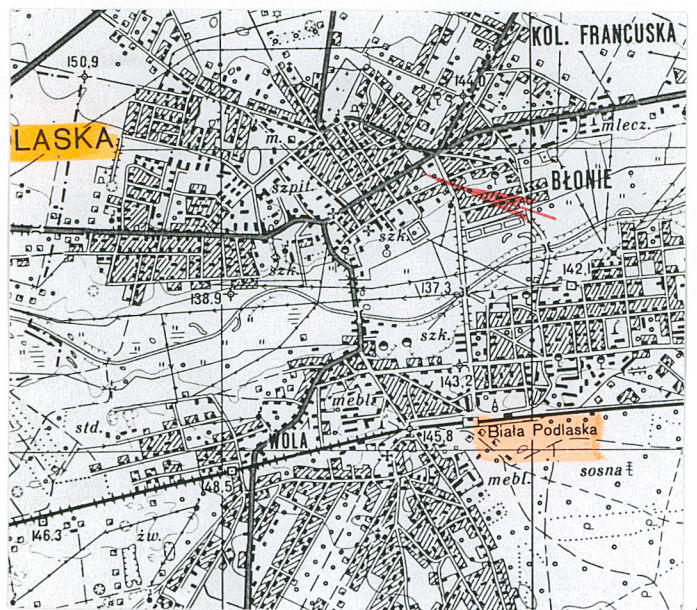
Wkładkę założył:Bronisław Seniuk, XII.2004.....
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

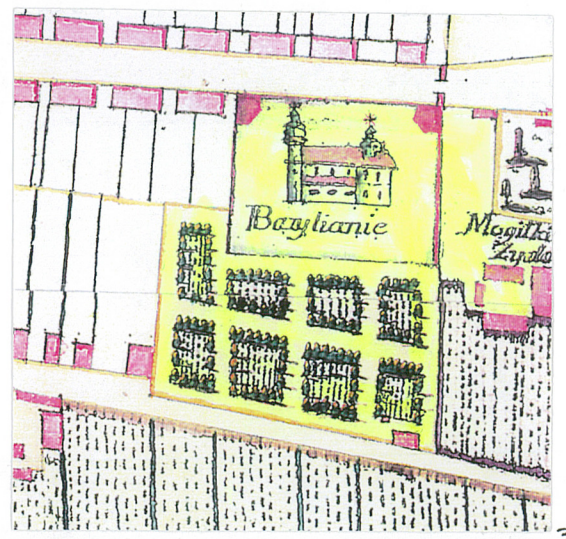
1. Miejscowość.	 B I A Ł A P O D L A S K A	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	m. BIAŁA PODLASKA	ZESPÓŁ POBAZYLIAŃSKI	FOTOGRAFIE i PLANY
3. Województwo	LUBELSKIE		

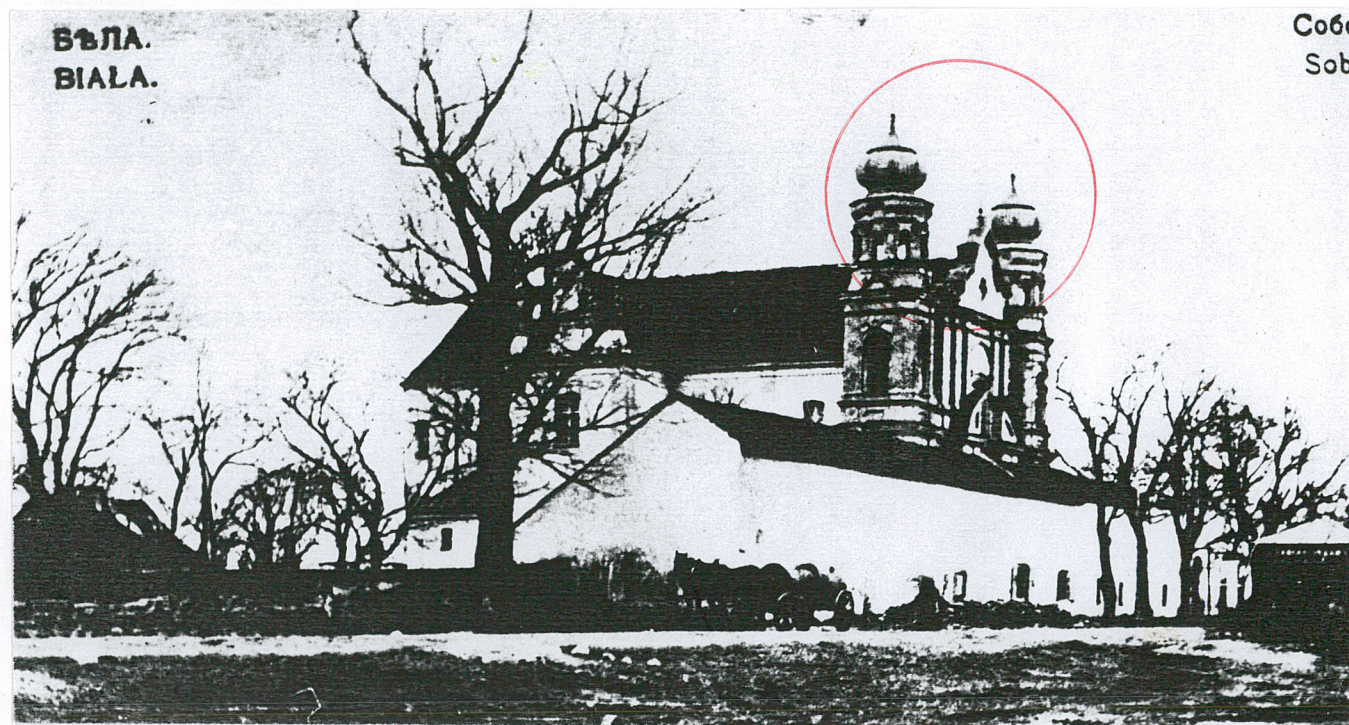
Fot. nr 1. Widok frontowy od strony ul. Brzeskiej (płn.)
 Fot. nr 2. Widok od wschodu - organistówka i kościół
 Fot. nr 3. Widok od strony ul. Narutowicza: nowa plebania, klasztor, kościół
 Fot. nr 4. Cmentarz kościelny, w głębi klasztor
 Fot. nr 5. Kapliczka - grota NMP
 Wkładkę założył B. Seniuk XII. 2004 r.
 Neg. w: Woj. Urząd Ochrony Zab. w Lublinie. Archiwum

II. nr 1. Orientacja, skala 1:30 000
 II. nr 2. Plan sytuacyjny założenia
 OO. Bazylianów, 1866 r., opr. M. Pawłowski.
 AGAD Zbiory Kartograficzne, sygn.
 AD 329/1323. Kopia z: Maraśkiewicz,
 Biała Podlaska. Studium..., T. II, il. nr 26.
 II. nr 3. Atlas hrabstwa białskiego, opr. Leonard
 Targoński. Kopia w ROBiDZ w Lublinie. Stan
 ok. 1780 r.

1. Miejscowość.	2. Gmina	3. Województwo	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
BIAŁA PODLASKA	m. BIAŁA PODLASKA	LUBELSKIE	ZESPÓŁ POBAZYLIAŃSKI	FOTOGRAFIE i PLANY

Il. nr 1. Widok na zespół w pocz. XX w. Pocztówka ze zbiorów Muzeum w Białej Podlaskiej. Kopia z cyt. pracy J. Maraśkiewicza.
 Il. nr 2. Jw., fot. 2004 r.
 Wkładkę założył B. Seniuk XII. 2004 r.
 Neg. w: Woj. Urząd Ochrony Zab.
 w Lublinie. Archiwum